

Андра Ђорђевић*

БОГИШИЋЕВ** „ОПШТИ ИМОВИНСКИ ЗАКОНИК
ЗА КЊАЖЕВИНУ ЦРНУ ГОРУ“***

На Благовести ове године извршио се један веома значајан, епохалан чин у новијој историји сестринске нам државе, независне Кнежевине Црне Горе. Тога дана, указом својим, Њ. В. Књаз Никола објавио је Своме Народу једну доиста благу вест, наиме: да је Црна Гора стекла свој „Општи имовински законик“ и да овај стаје на снагу 1. јула ове год.

Тај законик израдио је најчувенији правник и, до сада, најтемељитији познавалац правних споменика и живих правних обичаја и установа на Словенском Југу, професор др Валтазар Богишић, који је са својих обилатих и изврских радова на поменутоме пољу постао чувен и одликован у целом јевропском научном свету.

И доиста, кад се Њ. В. Књаз Никола, у 1873. години, одлучио: да својој Држави даде новије, сувремене законе којима ће јој осигурати чврсте основе садање јој социјалне и политичке организације за трајну културну будућност њену, Он није могао изабрати врснијега оствариоца, те Своје, у погледу државничком и културном преважне, по извршењу своје веома трудне, а по Народ Му судбоносне замисли, него једино и само у лицу овог еминентног научника. Нема сумње, велико подузеће хоће за своје извршење и великог трудбеника и дубоког мислиоца.

Примајући се ове веома озбиљне а уједно и пуночасне мисије, г. Богишић је, дабоме, одмах својим бистрим духом проникао сав

* Андра Ђорђевић, професор Грађанског права на Великој школи, претечи Правног факултета у Београду.

** Настављајући са прилозима о језичкој култури права, у овом броју објављујемо текст који је Андра Ђорђевић посветио језичкој анализи Општег имовинског законика за Црну Гору и његовом творцу Валтазару Богишићу. Читаоци ће запазити са колико искусног дивљења је Андра Ђорђевић, истакнути судски правник и политичар, поздравео појаву овог великог законодавног дела и сјајног језичког остварења.

*** Приказ Богишићевог Општег имовинског законика (први део), преносимо из часописа *Бранич* бр. 15 и 16 из 1888. године у коме је, као што се може видети, објављен исте године када је и сам Закон донет.

њен дубоки значај и све тешкоће у извођењу њеном. Он нам је то доказао у свом првом акту по овоме послу, наиме у свом извештају који је, 1873. год., послао из Црне Горе царско-руском министру народне просвете, и који је штампан у „журналу министерства народнаго просвешченија“.¹ У том свом извештају г. Богишић је обележио така *основна љравила* за израду црногорских закона, кака сувремена правна наука вазда препоручује, а нарочито првом кодификатору права сваког народа. На тај начин, г. Богишић је доказао: не само да стоји на висини сувремене критичке правне знаности, него и да је веома мудро појмио свој кодификаторски рад. Овако научно, готово класички обележен програм рада, дабо-ме, да је био поуздано јемство и за повољно извршење тога рада.

*

Свако људско друштво, сваки народ, био велики или мали, представља нам неки организам, који живи својим оделитим животом и који се развија по извесним законима.

Ти закони социјалног развића уопште јесу закони еволуције, који управљају животом и развићем целе природе, земље и свих живих створова, који на њој живе.

Данас ће вам сваки природњак по својој струци испричати дугу историју секуларних, поступних трансформација и диференцијација у животу земљином и свих давнашњих живих организама, и убедиће вас, да без знања историје, свих тих поступних промена и фактора (чињеница), који су их редом изазивали, не можете потпуно разумети домашај сувереног учења о предмету његове науке и законе о развићу његову.

Исто тако и социологија или наука о људским друштвима доказује вам: да се развиће сваког људског друштва без разлике огледа у еволуцији конститутивних елемената његових, наиме: у еволуцији породице, језика, религије, морала, права и производње; и да се та свестрана еволуција врши под утицајем многобројних и разноликих фактора, који се и сами у дугом току развића целокупног друшт. живота, трансформирају и умножавају својим сопственим учинцима.

У свој тој еволуцији социјалног развића играју врло замашне улоге прошлост и насељство у сваком погледу, и физичком и интелектуалном и моралном. Сваколика политичка и социјална организација и цивилизација извеснога друштва или народа јесте резултанта свих прошлих трансформација, које су се у прошлости извршиле у друштвеним конститутивним елементима. Све поли-

¹ Види чланак „Богишић у новим законима црногорским“ у *Ойџаџбина*, свесци за април 1875.

тичке, религијозне и социјалне установе једнога народа у извесном периоду његова живота, не зависе, дакле, никако, од просте ђуди чланова његових, него од заједничких осећаја, идеја, навика и тварних потреба њихових, и то онаких, како су се формирале традицијом и насељством од најближих прошлих генерација.

Кад, дакле, цивилизација сваког народа јесте израз савременог стања или момента еволуције целокупног културног живота његовог, онда, изводити у једном народу сасвим нову, много напреднију цивилизацију, заводити сасвим нове, његовим осећањима и потребама неприлагодне установе, па ма ове како му драго савршене биле, те на тај начин прекинути сваку везу с прошлошћу његовом, – све то значило би помести правилан ток развића његовог. Натерати један народ да на пречац сасвим другачије осећа, мисли и живи, то је тако исто немогућно, као што би било немогућно детету, да намах пређе у доба пуне мушке зрелине и снаге. И опстанак и напредак свакога народа, као год и сваке посебне индивидуе и сваког природног створа, зависио је и увек ће зависити од адаптације (прилагођења) средини у којој треба да живи. Нагла промена те животне средине каквог организма увек је била фатална по опстанак његов. Исто је тако и с људским друштвом: под новом на пречац заведеном цивилизацијом ако неки народ баш и не пропадне, свакако ће му правилан развитак бити тако пометен, да ће убрзо изгубити свој индивидуални, национални тип.

*

Све ово што вреди о поступном развићу једног читавог друштва или народа и његовог целокупног културног живота, све то дабоме мора вредети и о праву, о правним установама као о једном битном састојку сваког људског друштва.

И савремена правна наука, којој је рационалан темељ поставила тзв. историјска школа, неоспорно нам доказује: да је и право свакога народа, без разлике, дело еволуције, продукт у дугом историјско-културном животу развијене правне свести дотичнога народа, и све правне установе његове у свакој стадији развитка му – веран израз тварних потреба живота његовог. Другим речма, све право, све правне установе постале су и развиле су се у животу једнога народа онако исто као што су му постале и развиле се и остале творевине духа и живота његовог, као: језик, благонравље итд. Сљедствено томе, и право, као год и језик, итд. носи такођер на себи веран отисак индивидуалитета онога народа, у коме је оно постало и развило се, и у коме оно живи. И право је, дакле, као год и језик, етнографски карактерна црта свога народа. „Народна индивидуалност је тако рећи *срце* у целокупном правном организму једнога народа; а опште идеје и назори свих чланова његових, то су *крв* која тече кроза све дамаре тога организма. Те опште идеје

провејавају више или мање кроза све правне установе тог истог народа.“

Према овоме, правне установе увек имају релативну вредност. Оне су израз неопходности и потреба практичког живота својега времена у народу у коме су постале и развиле се, и ван тога народа и ван тога времена оне више немају своје праве вредности. По томе, и најбољи закони каквога народа могу бити врло рђави и по даљим последицама својим веома штетни за други који народ, који их не појима и коме они не требају. „Има само две социјалне корупције“, рекао је врло умесно Монтескије: „једна је, кад људи не поштују законе; а друга је, кад сами закони кваре људе, и ова је грђа, јер овде лежи зло у самом леку.“ А закони доиста кваре људе, растројавају цео друштвени живот, кад су несавремени, противни постојећим потребама, осећањима и идеалима онога народа коме су октроисани.

*

У еволуцији права сваког народа најважнији је моменат *кодификација њиј. формулисање и систематизација постојећих њравних обичаја и усјаанова у облику њисаних закона*, која се, на извесном ступњу културног развића сваког народа, јавља као неминовна потреба самог практичког живота његовог. А ево како и зашто така потреба настапа.

Докле један народ живи у породично-племенској заједници, и док му је цео друштвени саобраћај махом ограничен на саму ту заједницу, дотле му је и само право, које се развило у облику обичаја, ствар општег породичног осећања, али објективно оно још није утврђено. А како је опет опште правно осећање колебљиво, јер је изложено промењивости ђуди и расположења појединих чланова заједнице, то је онда и само *обичајно њправо* неодређено и нестално. И сад, уколико се та заједница увећава и шири, и, уколико се друштвени живот у њој у свим правцима све јаче развија, а нарочито усљед чешћих и тешњих додира са другим народима, утолико и она тесна веза у осећањима и мишљењу почиње да лабави и да се губи, тим још више, што индивидуални развитак почиње све јаче да преовлађује, а с њиме и да све више на видик излазе разлике у правном осећању и схватању. Усљед ових разлика, природно је, да обичајно право почиње бивати све колебљивије и неодређеније, и да почиње нестајати јединства у правном осећању, које је вазда било право врело свему праву. Да би се, дакле, то јединство очувало, и да би се, у интересу правилности и сигурности целокупног друштвеног саобраћаја, правни поредак обезбедио, неопходна је потреба, да обичајно право престане бити само ствар осећања, него да постане предмет објективног познавања, да постане прецизно објективно правно правило које обавезно и најед-

нако важи за све чланове друштва. А ово се постизава кодификацијом или тиме, што се постојећи правни обичаји одевају у рухо писаних закона.

Ова је потреба наступила и у животу брачког нам црногорског народа, нарочито од кад се границе Црној Гори раширише, и економски саобраћај не само унутра, у земљи, него и са страним државама знатно увелича. И да би ову потребу задовољио, а уједно и да би осигурао и унапредио правилан развитак Своје Државе, то и јесте била намера Њ. В. Књаза Николе, кад је г. Богишићу поверио израду писаних закона за Црну Гору.

И сад, кад се узме на ум: да је право свакога народа продукт културног живота његовог, – да правне установе сваког народа треба да су увек израз тварних потреба практичког живота његовог, – да најбољи закони и установе једнога народа могу бити веома штетни по напредак другог народа, чијим осећањима и потребама они нису прилагодни, – и, кад је циљ кодификацији, да постојећим правним обичајима и установама једног народа даде сталност и одређеност у облику објективно правних правила или закона, – онда нам излази сасвим јасно на видик сва важност кодификације. Њоме се консолидују основи правноме развитуку и осигурава правилан развитак народњег живота. Кодификација постојећих, у народу живећих правних обичаја и уздизање народног језика на ступањ књижевног језика, то су, по значењу своме, два слична чина у културном животу једнога народа, оба подједнако важни у областима својим.

А кад се опет, с друге стране, узме у обзир: да кодификатор, ако хоће да одговори као што ваља својој задаћи, треба кроз и кроз да проникне целокупни народни живот, да упозна све традиције, осећања, потребе и идеале народне, да му проучи правне обичаје и установе у историјском развићу њиховом; као и то, да се све то мора махом учити у самоме народу и у практичком животу његовом, рад чега је, поред ваљане научне спреме, потребно да се има ведро око, верно уво и крепка воља, – онда кад све то скупимо, имаћемо само бледу представу о огромним тешкоћама у самоме раду и превеликом труду који се у овакав рад мора уложити, па да се како ваља изведе. И стога није чудо, што се овакав рад, обично, свуда поверава нарочитим комисијама, које су састављене из најодличнијих правника, теоретичара и практичара, који годинама на њему раде; па се, после, радови њихови тј. пројекти закона подвргавају оценама и мишљењима судова, домаћих и страних правних факултета и стручних научних друштава. Једном речи: овакви радови раде се понајлак, веома опрезно и за њих се ангажују на разне начине све научне снаге. Овако су израђени сви законици модерних

држава; па овако се и данас израђују пројекти грађанских законика у Немачкој² и у Мађарској.

А у Црној Гори, сав кодификаторски рад, израда свих законика морала се поверити само самцитоме г. др Богишићу! Истина, примајући се извршења овог огромног подuzeћа, г. Богишић је ризиковао да на своју савест натовари тешку моралну одговорност за евентуални неуспех у своме раду; али, с друге опет стране, ако ово подuzeће буде мудро извео, за шта нам уосталом довољно јамче његови досадањи научни радови, онда ће извојевати себи најсветлији нимбус правничке славе, име мудра законодавца. И ми му од срца желимо да ту славу и дочека, не само ради њега, еда би тиме крунисао свој научнички рад, него и још више ради среће и напретка брацког нам народа црногорског. А ту ће славу г. Богишић јамачно дочекати, ако, по свршетку овога рада, буде могао, као некада Солон у Атини, с правом узвикнути: „Дао сам Црногорцима не најбоље законе на свету већ таке, које они могу најбоље да поднесу!“

*

Свој кодификаторски рад г. Богишић је отпочео с *приватним правом*, за које се још повлачи традиционалан (од римског *juris civilis*-а) но узак назив грађанско право. Оно је скуп оних правних правила и установа које регулишу две велике групе животних одношаја и додира у које појединац, проводећи свој приватан живот, долази с другим људима; а то су имовно правни и породично правни одношаји. Отуда и ова главна деоба приватног права у објективном смислу на *имовно право* и *породично право*. У ово последње улази као нужна допуна његова и *наслједно право*, за које се, врло умесно, рекло: да је логички завршетак системе приватног права.

У приватном су праву, дакле, два главна стожера: *имање* и *породица*. Имање, с економско-социјалног гледишта, представља нам суму социјалних одношаја једнога лица с осталим члановима друштва, његов привредни круг, тековину појединца у производњи и деоби општих добара; а с правног гледишта, оно нам представља

2 Савезничко веће у Немачкој поверило је, одлуком од 22. јуна 1874, нарочитој комисији да изради пројекат грађанског законика за Немачку царевину. – Тај је пројект израђен и ове године штампан: *Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich. Erste Lesung. Amtliche Ausgabe. Berlin et Leipzig. Verlag v. J. Gutentag. 1888 (XVI стр. 516 свега §§ 2164)*. А штампани су и „*Motive zu dem Entwurfe eines bürgerl. Gesetzbuches f.d. D.R.*“, у 5 Бände. Ове су свеске израђене према распореду који је у пројекту усвојен; тако I Band (I Buch) Allgemeiner Theil, §§ 1–205; II B. (II Buch) Recht der Schuldverhältnisse, §§ 206–777; III B. (III Buch) Sachenrecht, §§ 778–1226; IV B. (IV Buch) Familienrecht, §§ 1227–1748; и V B. (V Buch) Erbrecht, §§ 1749–2164.

скуп приватних права у субјект, тј. овлашћења појединца да располаже с извесним добрима својим (својина), да се у извесним мерама користи туђим добрима (стварна права на туђа добра – *jura in re aliena*) и, да тражи извесне услуге од одређених лица (*obligationes*, дугови или тражбине). Отуда и ова главна деоба имовних права на *сйварна* и *йражбена* (облигациона, дуговинска) права.

Имовна права су претежна садржина приватног права, јер, породично-правни одношаји, који постоје између чланова тог органског круга што се зове породица, по самој природи својој, припадају више области морала неголи области права.

Ово је, у главном, и руководило г. Богишића, те је, раскрстив с традицијом у погледу кодификације приватног права (грађански законик), кодификовао само први и претежни део приватног права (имовинско право) у облику „општег имовинског законика“. У овом погледу г. Богишић је учинио једну новину коју нам је потпуно оправдао у својој брошури: *A propos du Code civil du Montenegro quelques mots sur les principes et la méthode adoptés pour sa confection. Lettre à un ami. Paris 1886.*³, и која ће јамачно, или барем треба, као потпуно рационална, да буде усвојена у будућности. – (У тој брошури читатељ ће наћи језгровита обавештења, за што је г. Богишић одложио кодификацију породичног права у Црној Гори.)

А сад да видимо израду овог „Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору“.

Ми ћемо се, за сада, у оцени овога законика, задржати само на *сисџеми* његовој и *језику* у вези с *йравном йерминологијом* која је употребљена у овом законуку. На претрес саме садржине не можемо за сада прећи за то, што тек од неколико дана имамо у рукама овај законик; а да му се у потанкостима проучи садржина, нарочито још кад јој мотиви (*Exposé des principes*) нису још објављени, јамачно треба мало више времена, него што смо га ми имали на расположењу.

На реду је да прикажемо *језик* и *йравну йерминологију* овог законика.

Што се језика тиче, ту се, обично, од законодавца, тражи *јасноћа* и *крайикоћа*. И доиста, није довољно само обнародовати један закон, какав такав, па грађанима рећи: „Незнање закона никога не извињава.“ Хоћете ли, законодавци, да вам грађани одиста и како ваља знају законе, а ви им их онда напишите језиком јасним и за свакога потпуно разумљивим, и, по обнародовању

³ Ову је брошуру превео г. Архимандрит Н. Дучић и штампана је у прошлој свесци *Бранича*.

њихову дајте грађанима својим времена (*vacatio legis*) и уопште могућности, да их ови могу и сами проучити; а не тражите неумесно од њих: да вам знају и онакве законе, који су, у току законодавне сесије, наврат-нанос преведени из туђих зборника и које, врло често, нити довољно разуму редактори (*resp.* преводиоци), нити они који га вотирају; и најзад чију обвезну снагу датирате *od йойййиса владаочева*, дакле пре обнародовања?!⁴

Но, г. Богишић је овај други захтев, краткоћу, напустио, и напротив баш, он је скоро свако наређење опширно али – и веома јасно изложио. Његова је сретна мета била та: да његов законик може свако разумети, који га год ушчита или коме се год прочита; да му је, дакле, свако наређење појмљиво и за обичну, здраву памет. И он је ту своју мету доиста постигао. Простота и ванредна јасноћа стила г. Богишићевог, то је што вас плени, кад читате овај законик! Вук и Даничић доказали су нам сву лепоту и гипкост српског језика, чим се Србин доиста може поносити. Али исто тако, национални српски понос распламтиће вам се, и кад ушчитате овај законик. И тако овај рад г. Богишићев је, према радovima Вуковим и Даничићевим, нужна допуна целине.

„Срам те било, римски патриције, што не знаш закона своје државе по којима ти ваља живети и вршити своје грађанске дужности.“ Овакав је прекор управо био понтифекс Сцевола Сервијусу Сулпициусу Руфусу.⁵ С обзиром на јасноћу и лепоту језика црногорског законика, могао би се сваком Црногорцу сличан прекор с правом учинити, ако се не би састарао да овај законик упозна.

Накратко, у погледу на језик, можемо с пуним разлогом рећи: да је овај законик надмашио све досадање законике своје врсте.

Али, што, у овом погледу, највише заличује рад г. Богишићев, то је његова терминологија, која је ван сваке сумње, пребогат и драгоцен приложак сиромашној *српској љавној љерминологији*.

Нема сумње, подесна терминологија је један од битних захтева за јасноћу стила и разумевања законâ. Јер, ако творац закона озбиљно жели: да постигне своју мету, тј. да му народ поима и разуме законе, он мора и све особене правне појмове обележити не школским или искључиво научним изразима (терминима) него,

4 Члан 771 црногорског законика гласи: „Закон је *постављен*, чим га законодавац одређеним начином (потписом, указом) потврди; али *на снагу стипаје закон*, тј. почиње уопште везивати, тек оног дана, који је при постављању закона одређен. Уосталом, да би и постављени закон могао на снагу стати, треба *свакако да је већ љроглашен био*; без проглашења закон нема везовне моћи. Закони се уопште проглашују *увришењем у службени део земаљских новина*...“

5 Тај је прекор допринео те је прекорени постао великим правником, који је познат под именом Servius.

колико је год могуће, *народним* изразима; било то доиста у самом народу прибраним изразима или таквим који су у *духу народњеџ језика* израђени онако, као што би то сам народ, да је прилике било, урадио. Стручни називи (технички термини) у законодавству су, дакле, прави *заворањ* за јасноћу и разумевање писаних законâ. И ето зато је питање о њима једно од најтежих питања које један савестан законодавац треба ваљано да реши; управо оно је неизбежан камен спотицања на сваком кораку ка мети његовој.

И стога није чудо, што је ово питање г. Богишића, у изради овог законика, поготову највише занимало. То судимо по томе, што је он о њему већ два пута досада писао. (Читај чланак „Стручно називље у законима“, у *Пороџици*, 1880. год. бројеви 15 и 16; и, чланак „Технички термини у законодавству“, у *Браничу*, 1887. год. бр. 19). На те чланке и упућујемо читатеља, који би желео да се упозна са здравим појмовима о овој ствари. А ми ћемо се овде ограничити на то: да, по азбучном реду, изложимо све стручне изразе г. Богишићеве, испоређене са терминима римског, францеског и немачког права и нашег грађ. законика. Овим упоређењем, мислимо, постићи ћемо ово двоје: 1-о олакшаћемо нашим филолозима да и они даду своју потребну оцену; и, 2-о, јасније а краће истумачићемо нашим правницима термине црногорског законика.

Термини, које ми, с правнога гледишта, потпуно усвајамо, биће крупнијим писменима печатани.

Акција, види дионица. (У пољичком статуту *деоница*).

Аманеџ, в. остава.

БЛАГО (чл. 844 црног. зак.) сокровиште (§ 250 срп. грађ. зак.); thesaurus; le trésor; der Schatz. –

БЛАГОНАРАВЉЕ, благонравије (§ 13); bones mores; les bonnes moeurs; die gute Sitten.

Ближика (чл. 48) је братственик, међаш, сељанин и племеник. – Ближика има *џраво џрече куйње* при продаји непокретних добара. – Исто право даје и наш законик, – в. § 670.

Браџсџво. Оно је *џире* и *уже* (чл. 714). Није објашњено ни једно ни друго.

Везовна моћ закона (чл. 771), ОБАВЕЗНА СНАГА ЗАКОНА или важност закона (§ 3 гр. зак.).

Већинак или *добџџ* (чл. 175); *лихва*, *инџџерес*, добитак (§ 594); usurae; l'interêt; die Zinsen.

ВИДИК; послужје (службеност) или право на видик (чл. 144) службеност на светлост (§ 349); jus ne luminibus; officiator; das Fensterrecht.

ВЛАСНИК; сопственик; dominus vel proprietarius; le propriétaire; der Eigenthümer.

ВЛАСНИЧКИ ПРЕУЗАМ. „Право власничког преузма је заштита влаштине“ – чл. 97 и 833; тужба за заштиту својине; reivindicatio; l'action en revendication; die eigentliche Eigenthumsklage. – Види §§ 218 и 219 срп. гр. зак.

ВЛАШТИНА (чл. 831); својина или право сопствености (§§ 211 и 216); dominium vel proprietas; la propriété; das Eigenthum.

ГЛАВНА СТВАР (чл. 888 – § 189); res principalis; la chose principale; die Hauptstache. – в. узгредница.

ГЛАВНИЦА (чл. 163); главно, капитал (§§ 603, 886); caput vel sors; le capital; das Capital.

ГРАНИЧЕЊЕ (чл. 110) је обележавање граница суседних земаља. Овај члан усваја из римског права тзв. actio finium regundorum, коју је усвојио и франц. законик у чл. 646: l'action en bornage.

ГОСПОДАР ПОСЛА (чл. 947); dominus negotii; le maître de l'affaire; der Geschäftsherr. (в. §§ 628 и 629).

ГУБИТНИК *оклада* (чл. 476), страна која губи опкладу (§ 792); le perdant; der verlierende Theil.

Давалац залоге (чл. 179); *гужник* (§ 304 и др.); debitor; le débiteur; der Verpfänder. – Ја држим да је боље усвојити термин: ЗАЛОЖНИК (као и уговорник, закупник добитник итд.).

ДАВАЛАЦ НА ОСТАВУ (чл. 383), *оси́ављач*⁶(§ 571); le déposant; der Hinterleger oder Deponent. – в. оставиоц.

ДАВАЛАЦ У ЗАКУП (чл. 878); онај који даје ствар или добро под кирију или закуп (§ 686); locator; le bailleur; der Verpächter u. Vermiether.

Давалац ствари у најам (чл. 877) – в. најам.

ДАВАЛАЦ У НАРУЧ (чл. 876), господар ствари дате у наруч (§ 587); le prêteur à usage; der Verleiher oder Comodant.

ДАР (чл. 868); ПОКЛОН, (§ 561); donatio; la donation; die Schenkung.

ДАРИВАЛАЦ (чл. 485); поклонодавац (§ 565); donator; le donateur; der Geschenkgeber.

Диониса или акција (чл. 754); део друштв. капитала.

⁶ Боље је задржати старију реч: ОСТАВИТЕЉ, која се налази и у првобитном издању грађ. зак.; јер „остављач“ означава лице које стално, непрекидно оставља.

Добий на добий (чл. 263); интерес на интерес; лихва на лихву, (§ 603); anatocismus vel usurarum usurae; die Zinsen von Zinsen.

ДОБИТНИК *оклада*, (чл. 476); страна која добија опкладу. (§ 792); le gagnant; der gewinnende Theil.

Домаћа заједница или Кућа; задружна кућа или ЗАДРУГА (§ 57).

Домаћин или кућни сѣарјешина, (чл. 691); **СТАРЕШИНА** **ЗАДРУГЕ** (§ 886).

ДОЦЊА ИЛИ ОДВЛАКА, (чл. 922); задоцњење дужниково у извршењу обвезе му или повериочево у примању тога извршења, (§§ 823 и 889); mora (solvendi vel accipiendi); la démeure; die Verzögerung oder der Verzug.

ДРЖАВНА ОСОБИНА, (чл. 969); – Приватна добра државна (§§ 196 и 19); res in patrimonio fisci; le domaine privé de l'Etat; das Staatsvermögen. – Види: јавна добра државна.

Држина или ѿосјед, (чл. 811) – **ДРЖАВИНА**, притежање (§ 198); possessio vel possessio civilis; la possession; der Besitz.

Држинска ѿарниша, (чл. 821) – распра о државини (§ 202). Распре о државини покрећу се нарочитим тужбама које се називају у рим. праву: interdicta retinendaæ vel recuperandaæ possessionis; у франц. праву: les actions possessoires; а у немачком: die Besitzklagen.

Држински ѿосѿуѿак, (чл. 819) – процедура за расправу спорова о државини.

ДРЖИТЕЉ, (чл. 45) – **ДРЖАЛАЦ** или притежалац (§ 199); possessor; le possesseur; der Besitzer.

ДРУГ-УПРАВНИК или *друѿ руководилац*, (чл. 424, 427) – пуномоћник, (§ 737); l'associé administrateur; le gérant.

ДРУЖИНА је скуп чланова удруге, (чл. 885). – Ортаклук, ортачко друштво, (§ 751); societas; la société; die Gesellschaft.

Друшѿво имаоник, в. имаоник.

ДУГ, (чл. 900). *Просѿи дуг*; *дуѿ ѿод zaloѿу*. (чл. 173) – дуѿ, (§ 882); obligatio; l'obligation, l'engagement, la dette; die Schuld.

Дуѿовинско ѿправо, (чл. 837); **ТРАЖБИНА**, **ТРАЖБЕНО ПРАВО**, nomen; le droit de créance; die Forderung.

Дужење значи што и дуговинско право.

ДУЖИТЕЉ, (чл. 901 и 902); **ПОВЕРИТЕЉ**, **ВЕРОВНИК**; creditor; le créancier; der Gläubiger.

Дужносѿ – в. тегоба.

Забава, (чл. 234), од забавити, *замериџи*, наћи недостатке ствари.

ЗАБЛУДА или *ѿоѣрешка*, (чл. 911) – заблуда или обмана; error; l'erreur; der Irrthum.

ЗАБЛУДА О СУШТИНИ, (чл. 911) – битна заблуда; error essentialis; l'erreur essentiel; der wesentliche Irrthum.

ЗАБЛУДА О УЗГРЕДИЦИ, (чл. 911) – небитна заблуда.

ЗАВЈЕШТАЈ, в. опорука.

ЗАДАВАК или *каѿара* (чл. 934) – капара, (§ 550) arrha confirmatoria; les arrhes; das Angeld.

ЗАДУЖБИНА, в. заклада.

ЗАДУЖНИЦА, (чл. 974) – ОБВЕЗНИЦА, облигација (§ 191 грађ. пост.).

ЗАКЛАДА или ТРАЈНА ЗАДУЖБИНА, (чл. 755); – задужбина; univesitas bonorum; pia causa; la fondation; die Stiftung.

ЗАКУП је најам земаља или ствари које плодове носе, (чл. 878). – Закуп (§ 677); locatio conductio rei; le bail à ferme; das Pachtvertrag.

ЗАКУПНИК (чл. 878); – закупац, (§ 683); – conductor; le preneur; der Pächter, одн. Miether.

ЗАКУПНИНА (чл. 302); цена, (§ 677); merces; le prix; der Meith-oder Pachtzins.

ЗАЛОГ, (чл. 862) – залога има право залоге; заложно право; pignus lato sensu; le nantissement; das Pfandrecht.

ЗАЛОГА, (чл. 863) – покретна залога (ручна залога) (§ 305); pignus stricto sensu; le gage; das Hand – одн. Faust – pfand.

Заѿрјеѿа или *забрана* (чл. 637, 658). – ЗАБРАНА (располагања са својом имовином); interdictio; l'interdiction; das Verbot.

ЗАМЈЕНИК, (чл. 401), заменик.

Засѿава, (чл. 865) – непокретна залога; баштинска или миљачка залога; ХИПОТЕКА; интабулација (§§ 305, 326); – hypotheca; l'hypothèque; die Hypothek oder das Grund-pfand. – Према томе: *засѿавни дуѣ*; *засѿавне књиѣ*; *засѿавно ѿраво*; *засѿавни дужѿиѿељ*.

Засѿара, (чл. 950) – ЗАСТАРЕЛОСТ (дугова) (§ 922); praescriptio extinctiva; la prescription libératoire; die Verjährung. – в. *огржај*.

Заузеће (пустих ствари), (чл. 342); occupatio; l'occupation.

Зачеѿо дијеѿе, (чл. 956), – (§ 41); боље ЗАЧЕДАК, conceptus.

Зла намјера или *зло лукавство* (чл. 270, 234, 236) – ЗЛОНАМЕРА (злонамер?) (§ 819) – *dolus malus; le dol; die Arglist, die böse Absicht.*

ИЗВАНРЕДНИ ОДРЖАЈ, (чл. 46) – изванредна застарелост за стицање својине и других стварних права (§ 931).

Иззуб добићка, (чл. 923) – ИЗГУБЉЕНИ ДОБИТАК, (§ 819) *lucrum cessans v. interceptum; le gain; engangener Gewinn oder negativer Schaden.*

Изјава о смрти (*ојисуйноџа*), (чл. 678) – ОГЛАШАВАЊЕ НЕСТАЛОГА ЗА УМРЛОГ (§ 51); *la declaration d'absence; die Todeserklärung.*

Изјава љунолействва, (чл. 638) – ОГЛАШАВАЊЕ МАЛОЛЕТНОГ ЗА ПУНОЛЕТНОГ, (§ 152); *venia aetatis; l'emancipation; die Volljährigkeitserklärung.*

ИМАЛАЦ. „Ималац се у народноме језику зове свако ко има нешто у имовини својој“ (чл. 801); а, „*Имаоник* је пак, у овоме закону, не само онај који доиста нешто има него уопште сваки човек, па и свака установа (као држава, црква, итд.) којима се признаје право и подобност имати своју сопствену имовину“ (чл. 801). „Сваки је човек имаоник, тј. у границама закона свако је потпуно властан имати своју сопствену имовину: тећи је, уживати и тиме по вољи располагати“ – (чл. 10).

Имаоништво је опште право имаониково само по себи. (Чл. 953). – А речи:

Имаоничко право, (чл. 953), значе што и имаоништво.

Имаоничко друштво, в. друштво иманоник.

Искуј ради јавне потребе (чл. 16), експропријација.

Испис засјаве (чл. 219) – истабулација (т. XIX уредбе о интабулацији); *la radiation ee l'inscription; die Extabulation.* ИСПИС ХИПОТЕКЕ.

ИСПРАВА (чл. 972), – исправа; *instrumentum; documentum: l'acte, le document; die Urkunde.*

ИСТОВЈЕТНА, види САМОИСТА ствар.

ЈАВНА ДРЖАВНА ДОБРА (чл. 969), – *свачије (?) ствари*, (§ 195); *res in publico usu; le domain public de l'Etat; das öffentliche Gut.*

ЈАВНА КОРИСТ (чл. 727), – јавни или општи интерес; *l'intérêt de l'ordre public.*

ЈЕМАЦ (чл. 457), – јемац (§ 829); *fidejussor; la caution; der Bürge.*

ЈЕМЧЕВ ЈЕМАЦ (чл. 470); fidejussor fidejussoris, или fidejussor succedaneus; la caution de la caution; le certificateur de caution; der Afterbürge od. Nachbürge.

КИРИЈА, (чл. 878), значи и закуп (најам ствари).

КЛАДИЛАЦ, (чл. 479), онај који се клади.

Комун или њ.леменска заједница, (чл. 709). „У тој је заједници најглавније: гора, паша, вода, уколико што од тога није већ подијељено; осим тога и свака јавна уредба или установа коју племе оснује и уздржава, поглавито ради своје користи и удобности (нпр. пут, школу).“

КОРИСТАН ТРОШАК, (чл. 825); трошак ради веће плодородности (§ 204); impensae utiles; les dépenses utiles; der nützliche Aufwand.

КРАЈЊИ НЕМАР, (чл. 928); крајње небрежење (§ 819); culpa lata; la faute lourde; das grobe Versehen.

Кућња и њ.рогаја, (чл. 872); – КУПОВИНА И ПРОДАЈА, (§ 641); emtio et venditio; la vente; der Kauf u Verkauf.

КУПОВАТИ НА *обиг* или ОКУШАЈ, (чл. 251). – Куповина ствари које кушати ваља, (§ 645); emtio ad gustam; la vente ad gustum; der Kauf auf Besicht oder Probe.

КУПОВИНА ПРЕМА ОГЛЕДУ или *мосџири*, (чл. 252). – КУПОВИНА НА ПРОБУ, (§ 667) – emptio ad comprobationem; la vente á l'essai; der Kauf nach Probe.

Кућа или *кућна заједница*, (чл. 964 и 965). – ЗАДРУГА или ЗАДРУЖНА КУЋА. – Чл. 964 гласи: „Кућа, тј. домаћа заједница, у својој цјелини ступа на мјесто чланова Куће. Кућа је, дакле, као неки одлучени појам за обитељ која се сматра да је носилац укупна домаћег рада и имовине.“

Кућанин, члан Куће, (чл. 695); – ЗАДРУГАР (§ 515).

Лазила или ОДРОВИ (чл. 136).

Лични имаоник, (чл. 954), је сваки човјек; а *нелични имаоник* је држава, друштво имаоничко, итд.

ЛИЧНО ОМИЉЕ. Цијена која долази од лична омиља, (чл. 926); – pretium affectionis; der Affectionswerth.

МАТИЦА, (чл. 972), – оригинал исправе.

МЈЕСТО ПРЕБИВАЊА, (чл. 958), – (в. § 49); – domicilium; le domicile; der Wohnsitz, – *Добровољно* и *њ.ишребно* мјесто пребивања (d. voluntarium; d. necessarium).

Наџогба, (чл. 473), – ПОРАВЊЕЊЕ, (§ 754); transactio; la transaction; der Vergleichvetrag.

Најам, (чл. 877). „У најам се узимљу не само људи, служитељи и људска радња, него и ствари, као: куће, дућани, живо, итд. По томе, у овоме законуку, ријеч најам, кад је говор о стварима, значи то исто што и кирија.“ – *Locatio-conductio*; – *le contrat de louage*.

НАЈАМ *радње или службе*, (члан 879), (§ 706); *locatio conductio operarum*; – *le louage d'ouvrage*; *der Lohnvertrag*.

Најам радње одсјеком, (члан 348), – (в. §§ 706 и 713). *Locatio conductio operis*; *le louage des entrepreneurs d'ouvrage*; *die Werkverdingung*.

НАЈАМНИК или *радник*, (члан 879), или *најмљеник*, (чл. 333) – посленик (§ 719); *conductor operis*; – *l'ouvrier ou l'entrepreneur*; *der Bestellte*.

НАЈМИЛАЦ или *наручилац радње*, (чл. 879) – наручитељ (§ 810); *locator operis*; *le maître*; *der Besteller*.

НАЈМОВИНА, (чл. 276), – награда, плата, (§ 706, 721) *merces*; *le prix (le loyer, les gages)*; – *der Lohn*.

НАМИР, (чл. 611), исплата; *solutio*; *le payement*; *die Zahlung*.

НАМИРНИЦА или ОДУЖНИЦА, (чл. 975), – признаница (квита, намирница) (§ 926).

НАМЈЕЊЕНИК, *наречени њримац*, (чл. 370, 373), – примац (§ 290) – *le destinataire*; *der Uebernehmer*.

Најловина, (чл. 41), – (§ 265); НАНОС ИЛИ НАПЛАВА, *aluvio*; *l'alluvion*; *das Anspühlen*.

НАПОЛИЦА. Давање земље или животиње у наполицу, (чл. 309, 313), (в. § 705); *le bail à metairie, et, le bail à cheptel simple* (чл. 730 франц. грађ. законика). – Отуда: *најоличар*.

НАРЕДБЕНИ ЗАКОНИ, (чл. 775), императивни закони.

НАРУЧ или *њосуга*, (члан 876), – НАРУЧ, ИЛИ ПОСЛУГА (§ 582); *commodatum*; *le prêt à usage*; *der Leihvertrag*.

НАРУЧИТЕЉ, *наручилац радње*, (чл. 352, 879); – в. најмилац радње.

Насиље, (чл. 518); сила, страшење, ПРИНУДА, (§§ 28, 537); *vis compulsiva, metus*; *la violence*; *der Zwang*.

НАТАПАЊЕ ЗЕМЉЕ, (чл. 122); *l'irrigation*.

Негосџиш, (чл. 180, 321), – НЕДОСТАТАК.

НЕДОПУШТЕНА ДЈЕЛА, (чл. 943), преступи и као-преступи; *delicta, quasi ex delicto*; *les délits et quasi-délits*; *die widerechtlche Handlungen*.

НЕДОСТАЦИ (МАХНЕ) У ВОЉИ УГОВОРНИКА, (чл. 518), насиље или озбиљно плашење, непоштена пријевара, заблуда; (в. § 537).

НЕЗВАН ВРШИЛАЦ ТУЂЕГА ПОСЛА, (чл. 162), – (в. § 628 и 629); *negotiorum gestor*.

НЕЗВАНО ВРШЕЊЕ ТУЂИХ ПОСЛОВА, (чл. 947), (в. §§ 628 и 629); *gestio negotiorum*; *la gestion d'affaires*; *die Geschäftsführung*.

Незломислена држина, (члан 816); **САВЕСНА ДРЖАВИНА**, (§ 204); *possessio bonae fidei*; *la possession de bonne foi*; *der Besitz in gutem Glauben*.

Незломислени држител; **САВЕСНИ ДРЖАЛАЦ**, (§ 204) *possessor bonae fidei*; *le possesseur de bonne foi*; *der legitime Besitzer*.

НЕМОЋ УМА или **СЛАБОУМЉЕ**, (чл. 658, 957); **ДУШЕВНА БОЛЕСТ**; *l'aliénation mentale*; *die Geisteskrankheit*.

НЕМОЋНИК тј. *човек нездрава ума*, (чл. 653).

НЕОДОЉИВА СИЛА, (чл. 367); **неодољив догађај** (§ 245 а, тач. 2 грађ. пост.); *vis major*; *la force majeure*.

НЕОПРАВДАНО КОРИСТОВАЊЕ ТУЂИМ, (чл. 595–602). Дугови од неоправдана користовања туђим били су санкционисани тужбама тзв. *condictiones sine causa* у ширем смислу, које се у немачком праву називају *die Bereicherungsklagen*, или *die Klagen auf Rückerstattung des grundlosen Gewinnes*. А то су ове: 1-во *condictio indebiti* (§ 902 срп. грађ. зак.); 2-го *condictio causa data causa non secuta*, или *s. ob rem dati* или *ob causam futuram*; примери: § 61 и 62, повраћај датог мираза кад се брак не закључи, итд.; 3-ће *condictio ob turpem vel injustam causam*; и 4-то *condictio sine causa*. – Све су ове тужбе истим редом обухваћене у Општ. имовинском законик у (чл. 595, 599, 600 и 601).

НЕПОГИБ. Узимање стоке у непогиб или под кесим, (чл. 322), (в. § 694).

НЕПОКРЕТНИНА (чл. 56), непокретно добро, непокретност.

НЕПОРЕЧНА ОДЛУКА, извршна одлука (судска).

НЕСТАДАК или *iproïag* **СТВАРИ**, (чл. 391); **ПРОПАСТ СТВАРИ**, (§ 912); *species perit ei cui debetur*; *genera non pereunt* (чл. 933 „врста не гине“); *la perte de la chose due*.

НЕПРАВИЛНА или **НЕТЕМЕЉИТА држина**, (чл. 820). – **Незакона ДРЖАВИНА** (§ 926); *possessio injusta*; *la possession injuste*, *illégitime*; *der unrechtmässige Besitz*.

НИШТАВ (уговор итд.), (чл. 918) – **неважећи** (уговор, правни посао, итд.); *nullum (negotium итд.)*.

Обавјерена или ОДОСТВОВЈЕРЕНА ИСПРАВА (чл. 973).
Оверена исправа.

ОБДАРЕНИК, (чл. 485), поклонопримац, (§ 565); le donataire;
der Beschenkte, der Geschenknehmer, Donatar.

Обир. Дуг на обир, (чл. 528) – (в. § 549); obligatio alternativa;
l'obligation alternative; die Wahlobligation. – Обвеза или дуг с избором?

Овластїи, (чл. 483). – ОВЛАШЋЕЊЕ (ауторизација) или до-
пуштење које муж или суд жени даје ради закључења правних
послова.

ОДВЛАЧНИК је дужитељ или дужник кад је у доцњи или
одвлаци, (чл. 922).

ОДЛОЖНИ УСЛОВ, (чл. 940); conditio suspensiva; la condition
suspensive; die aufschiebende Bedingung.

ОДРЖАЈ, (чл. 845). – Застарелост за стицање својине и
других стварних права, (§ 922); usucapio acquisitiva; l'usucapion ou la
prescription acquisitive; die Ersitzung.

ОДРЖАЈ СЛОБОДЕ, (члан 851); usucapio libertatis (код служ-
бености).

Одужница, в. намирница.

ОДУСТАНИЦА, (чл. 935); одустаница или пишманлук, (§ 551);
argha roenitentialis; das Reugeld.

Оклад, (чл. 475), – ОПКЛАДА, (§ 691), sponsiones; le pari; die
Wette.

ОПОМЕНА ДУЖНИКА, (чл. 972); в. § 887; interpellatio debi-
toris; l'interpellation; die Mahnung des Schuldners.

ОПОРЕКА ПОВЈЕРЕ, (чл. 408); опорицање (ревокација)
пуномоћства, (§ 622).

Ойорука или завјештај, (чл. 756); тестаменат, завештање,
(§ 424) testamentum. Ја бих реч *ойорука* задржао за *delatio hereditatis*.

Ойремиои, (чл. 735) ПОШИЉАОЦ ИЛИ ОТПРАВЉАЧ
ствари.

Ойрјека, (чл. 469), excerptio (?)

ОПРОШТАЈ ДУГА, (чл. 621), (в. § 906); pactum de non petendo;
la remise de la dette; der Erlass, der Nachlass vertrag.

Ойсвјегоџба, (чл. 235); ОСВЕДОЧЕЊЕ нпр. стања какве
ствари.

Особак или ОСОБИНА, (чл. 483, 967); лична, одвојена добра
задругарева или женина, (§§ 409 и 768). – (Овај термин може се

згодно употребити и за означање *парафералних добара жениних*, les biens paraphérnaux; das Sondergut).

Основна исправа или *усиав друшћива*, (члан 725, 726); штатути или правила друштвена, (§ 38 трг. зак.). – Не би, држим, било згорег усвојити израз: *основник* или *правилник*.

ОСТАВА. Она је *обична* и ОСТАВА У НЕВОЉИ, (чл. 881, 882); остава или аманет (§ 569 и 579); depositum, dep. miserabile; le dépôt nécessaire; der Verwahrungsvertrag. – Реч „аманет“ налази се и у црногорском законнику, али не као синоним речи оставе. „Аманет“, вели члан 882, „такође је остава, али така, да према повећој вриједности, или иначе погледом на ту врсту ствари и цијели оставе, и према приликама, она *обично* *шајно* бива, те изискује особита повјерења у храниоцу.“

Осћавиоци, (чл. 881) в. давалац на оставу.

ОШТЕЋЕНИК, (чл. 600), онај који је оштећен, (§ 305).

Племеник је члан племена (чл. 712).

Повјера и ПУНОМОЋЈЕ (чл. 883); пуномоћство (§ 609); mandatum, le mandat; der Vollmachtsvertrag.

Повјереник (чл. 883); ПУНОМОЋНИК (§ 610); mandatarius; le mandataire; der Bevollmächtigter.

Повјеритељ (чл. 883); ВЛАСТОДАВАЦ (§ 610); mandator; mandans; le mandant; der Gewaltgeber.

ПОВЛАСНО ДОБРО (чл. 853); господарећа земља (§ 388); praedium vel fundus dominans, cui servitus debetur; le fonds dominant; das herrschende Grundstück; – в. *послужно добро*.

ПОДЗАКУП (чл. 878); пазакуп; sublocatio; la sous-location; die Aftermiethe, Afterpacht.

ПОДЗАКУПНИК (чл. 878); пазакупац; le sous-locataire; der Aftermieter.

ПОДЛОГ. Чл. 864 гласи: „Подлог бива, кад се даде какво непокретно добро самоме дужитељу за обезбједу (сигурност) дуга, тако, да га он и обрађује и с њега плодове и дохотке прима у замјену добити (тј. интереса); а и у отплату дуга, ако је тако нарочито погођено.“ Овај члан санкционише тзв. *антихрезис*, установу грчког порекла, која је била позната у римском праву (antichresis) и коју је усвојио франц. грађ. законик (чл. 2085–2091), а аустријски (§ 1372) опет забранио. Наш грађ. законик ништа не спомиње о овој установи, а међутим она је нашем народу позната: давање земље дужникове повериоцу у реум није ништа друго до антихрезис.

ПОДОБЈЕ (чл. 781); аналогија; суђење по аналогiji (§ 10 гр. зак.).

Подузетник (чл. 584); ПРЕДУЗИМАЧ – посленик – (§ 713); l'entrepreneur; der Unternehmer.

ПОДРУЧНИЦА или *филијал* (чл. 726); la succursale; das Filial.

ПОМЕЂАШКЕ ЗЕМЉЕ (чл. 849); суседне земље, praedia vicina; les propriétés voisines; die benachbarten Grundstücke.

Помеђашка уџоџба (чл. 850). То је термин који обухвата све службености или права која сам закон установљава у интересу суседних земаља; дакле, тзв. *законске службености* (у франц. грађ. законнику чл. 640–685).

Помеђашко њослужје – (чл. 144 и 851) – термин је који обухвата оне службености, које сами суседи уговоре у корист својих суседних непокретних добара.

Помјеса (чл. 70); СМЕША (§ 271); commixtio et confusio; le mélange et la confusion; die Vermengung u. die Vermischung.

Послужје џјела – (чл. 854) – свака је службеност која се састоји у томе што послужно добро треба да сноси какво дело или радњу власника повласног добра; дакле, сваку *афирмативну* службеност. Servitutes quae in patiendi consistunt; les servitudes affirmatives; die bejahenden Dienstbarkeiten.

Послужје забране – (чл. 855) – свака је службеност која се састоји у томе, што власник послужног добра треба да се устегне нешто да уради на своме властитоме добру, што би иначе свакако могао; дакле, тзв. *неџајивну* службеност. Servitutes quae in non faciendo consistunt; les servitudes negatives; die verneinenden Dienstbarkeiten.

ПОСЛУЖНО ДОБРО (чл. 853); служећа земља (§ 388); praedium serviens, sive quod servitutum debet; le fonds servant; das dienende Grundstück.

ПОСТОПИЦА (чл. 856); право на стазу на туђој земљи (§ 354); iter, jus eundi; le droit de passer; das Recht des Fussessteiges.

Појиврга (чл. 919); НАКНАДНО ОДОБРЕЊЕ; ratihabitio; la ratification; die nachträgliche Genehmigung.

ПОТПУНА ШТЕТА – (чл. 923) – састоји се из *њросије* (фактичке) штете и изгубљеног добитка; damnum emergens et lucrum cessans; les dommages et intérêts; das Interesse.

Појиражни оџузам (чл. 874); evictio; l'éviction; die Entwährung. – в. § 655.

ПОТРЕБНИ ТРОШКОВИ (чл. 824); трошак ради обдржавања ствари (§ 204); impensae necessariae; les dépenses nécessaires; der nothwendige Aufwand.

ПРЕБИЈАЊЕ (чл. 385); пребијање дуга за дуг (§ 903); *compensatio*; *la compensation*; *die Compensation*.

ПРЕВЈЕСА – (чл. 111) – је кад се гране дрвета превјесе над сусједовом земљом или кућом. – в. § 282.

ПРЕДАЈА ДЈЕЛОМ (чл. 840); предаја фактичка тј. из руке у руку (§ 287); *traditio*; *la tradition réelle*; *die körperliche Uebergabe*.

ПРЕДАЈА ЗНАКОМ (чл. 840); *traditio symbolica*; *la tradition symbolique*; *die Uebergabe durch Zeichen*. – в. § 288.

Предушастївеник (чл. 904); предак (!) (§ 221); *in fine* (боље **ПРЕТХОДНИК**); *auctor (tradens)*; *der Vormann*.

ПРЕЗАЛОГА (чл. 179); пазалогa (§ 313); *subpignus*; *das Afterpfand*.

ПРЕЗАЛОЖИТИ – дати у пазалогу.

Презастїава (чл. 216); надинтабулација (надхипотека).

ПРЕКИД застїаре или одржаја (чл. 952); *interruptio usucapionis vel praescriptionis*; *l'interruption de la prescription*; *die Unterbrechung der Ersitzung od. Klagverjährung*. – в. § 945.

Пренајам (чл. 285). – в. пазакуп.

ПРЕНОСАЧ (чл. 368); преносилац, возиоц, кириција.

ПРЕНОСАЧИНА (чл. 372); награда за пренос.

Преокреїај сївари (чл. 68); **ПРЕРАДА** туђе ствари (§ 269); *specificatio*; *la spécification*; *die Verarbeitung oder Umgestaltung des fremden Stoffes*.

Преокреїач (чл. 68); **ПРЕРАДИЛАЦ** или прерађач; *specifier*.

ПРЕТВАРАЊЕ (чл. 913); *simulatio*.

ПРЕТПОСТАВКА (чл. 976 и 977); претпоставка (§ 179 грађ. пост.); *praesumptiones juris et de jure vel praesumptiones juris tantum*; **НЕОБОРЉИВЕ И ОБОРЉИВЕ ПРЕТПОСТАВКЕ**.

ПРИБЕЉЕШКА (чл. 218). Забелешка у заставним (интабулационим) књигама која измењује првобитни упис (нпр. пренос интаб. добра; уступање интабулационог дуга итд.); *die Vormerkung*.

Привола или *їрисїајање*; саизвољење; **ПРИСТАНАК**; *consensus*; *le consentement*; *die Einilligung*.

ПРИГОВОР (чл. 285); *exceptio*; *die Einwendung od. Einrede*.

Прид или *їрирасї* (чл. 383); **ПРИРАШТАЈ**; *accessio*; *der Zuwachs*.

ПРИДРЖНИК – (чл. 811) – онај који држи каку ствар у туђе име (§ 209); *detentor*; *le detenteur*; *der Inhaber einer Sache*.

ПРИЈАМНИК (чл. 904); пријемник права (стварног или тражбеног) (§ 868); successor, accipiens; der Rechtsnachfolger.

Пријевара (чл. 519); превара (§ 537); dolus malus; le dol; der Betrug.

Пријейња – в. насиље.

Приложена или узгредна права (чл. 611 и 622); СПОРЕДНА ПРАВА; les droits accessoires; die Nebenrechte.

ПРИЛОЖЈЕ – (чл. 809) – означава не само обе врсте *сјорегних* ствари: и *јуриашџај* (accessio, der Zuwach) и *јуријадак* (пертиненцију; das Zugehör, него и споредна права.

Пријаша (чл. 315); ПРИПЛОД од животиња; прираштај (§ 260).

ПРИРОДНИ НАЗАДАК СТВАРИ (чл. 160); опадање вредности ствари самим временом.

Правда (чл. 782); суђење, суд; *јодићи јравду*, повести спор (чл. 400 њ.).

Право јрече куйње (чл. 873); ПРАВО ПРЕЧЕ КУПОВИНЕ (§ 670); jus protimiseos.

ПРЕКОВОДНИ СУСЕД (чл. 40).

Промейнуће (чл. 622 и 948); ПРЕНОВ (§ 850); novatio; la novation; der Neuerungsvertrag.

ПРОСТО ТЕКОВИНСКО УДРУЖЕЊЕ (чл. 886); обично ортачко друштво.

ПРОСТА ШТЕТА (чл. 924); стварна (фактичка) штета (§ 819); *damnum emergens*. – в. *јојјуна шјјейја*.

ПУНОВЛАСТАН (чл. 481); потпуно слободан за вршење права и за предузимање свих правних послова.

Разврћи уџовор (чл. 284); РАСКИНУТИ уговор (§ 559).

Разрјешни услов (чл. 940); РАСКИДНИ услов; *conditio resolutive*; la condition resolutoire; die auflösende Bedingung.

РАСИПНИК (чл. 662); распикућа; prodigus; le prodigue; der Verschwender.

РАСТАВАК – алинеа (раздељак).

РАЧУНАЊЕ ВРЕМЕНА (978–986); *computatio* (naturalis et civilis).

Ризик – (чл. 932) – опасност је штете; ОПАСНОСТ (§ 658); *periculum rei*; le risque; die Gefahr.

Рукодавалац (чл. 875); зајмодавац, ПОЗАЈМИЛАЦ (§ 596); le prêteur; der Darleiher. – в. *узајмилиац*.

Рукогађе или *зајам* (чл. 875); зајам (§ 593); mutuum; le prêt (de consommation); das Darlehen.

РУШЉИВ (уговор итд.) (чл. 916); раскидљив, порушљив (§ 559); rescisoire; anfechtbar.

Рушљивост (чл. 916); РАСКИДЉИВОСТ, порушљивост; rescision; die Anfechtbarkeit (Rescissibilität).

САД (чл. 39); засад (§ 281); plantatio; la plantation.

САМОВОЉНА *држина* – (чл. 818) – она је „која је добивена насиљем (vi), кришом (clam) или каквим пријеварним узећем (precario) или задржајем“; – неправична државина (§ 200); possessio injusta vel vitiosa; la possession injuste; der unrechtmässige Besitz.

Самовољни држићел – неправични држилац.

САМОИСТА или засебно одређена ствар (чл. 810); истоветна или одређена ствар; species, certum corpus; le corps certain; die individuell bestimmte Sache.

САМОКУПАН ДУГ (чл. 415); солидаран дуг; obligatio in solidum; la dette solidaire; die Solidarobligation.

САМОКУПНОСТ (чл. 937); солидарност; la solidarité; die Correalität.

САМОКУПНО – солидарно (in solidum).

САМОХОТАН *пирошак* (чл. 826); трошкови ради улепшања ствари; impensae voluptariae s. voluptuosae; les défenses voluptuaires; der Luxusaufwand.

СВОЈЕВЛАСТ *имовинска* (чл. 953); способност располагати са својом имовином; la capacité, die Handlungsfähigkeit.

СЛИЈЕВАЊЕ (или *сједињење*) *дуђа и дужења* (чл. 620); confusio (consolidatio; la confusion (la consolidation); die Vereinigung des Rechtes und der Verbindlichkeit in einer Person – в. § 910.

Списохрана (чл. 32); архива.

Слака (чл. 133); мала барица (нпр. од кише); lacuna; die Pfütze.

СПОЈИДБА (чл. 70–73); спојење (§ 269); adjunctio; l'adjonction; die Vereinigung.

СПРЕГА (чл. 893). „Спрега бива, кад двојица или њих више саставе уједно своју прежњу или товарну животињу, особито волове, ради заједничког орања земаља својих спрежника, или ради других заједничких послова подобне врсте.“

СПРЕЖНИЦИ – уговарачи спреге.

СТАРАТЕЉ и *помоћник-стапарићел* (чл. 646); СТАРАТЕЉ И СПОМОЋНИ СТАРАТЕЉ; tutor et curator; le tuteur, le subrogé tuteur, le curateur; der Vormund, der Mitvormund, der Curator.

Сѣпаратѣљсѣво; tutela, cura; la tutelle, la curatelle; die Vormundschaft, die Curatel.

СТВАРНА ПРАВА (чл. 870); чисто стварна права (§ 197); dominium rei et jura in re aliena; les droits réels; die dinglichen Rechte.

Сѣечник (чл. 835 и 903); ПРИБАВЉАЧ, стицатељ.

СУВЛАШТИНА (чл. 832); СУСВОЈИНА (§ 215); condominium; la copropriété; das Miteigentum.

СУВЛАСНИК; сусопственик; le copropriétaire; der Miteigentümer.

СУВРСТА СТВАР (чл. 810); заменљива ствар; res fungibilis, la chose fongible; die vertretbare Sache.

СУПОНА (чл. 892). „Супона је, кад неколико Кућа своју животињу или дио ње измијешају, па раздијеливши је на струке (млад, овце, козе, волове, итд.) свакој струци поставе по пастира, те их све уједно отпреме на пашу, гдје сав гној од помијешане стоке бива за супоничку заједницу.“

Суѣоник – (чл. 443) – члан је супоничке заједнице.

Тварна сѣвар (чл. 871); телесна ствар; res corporalis; la chose corporelle; die körperliche Sache.

ТВАРНИ ДЕО (чл. 109); реални, фактички део (у заједничкој ствари).

Теѣоба или дужност; modus; la mode; die Auflage. Donatio sub modo; la donation modale; die Schenkung unter einer Auflage.

Тековина или *ѣечење* (чл. 903); ПРИБАВЉАЊЕ, СТИЦАЊЕ; acquisitio; l'acquisition; der Erwerb.

Тековинско удружење (чл. 886). – в. просто удружење.

ТРАЖБА (чл. 373); тражење; der Anspruch.

ТРЖНА или *ѣазарска* ЦИЈЕНА (чл. 223); пијачна или обична цена (§ 194).

Увјејѣ – в. услов.

Уѣлава (чл. 494); закључење уговора.

УГЛАВАК (чл. 727); одредба у уговору, нпр. о капари, оду-станици итд.

Уѣговор (чл. 905); уговор (§ 531); contractus; le contrat; der Vertrag.

Уѣговорник – уговарач.

Удруѣа ѣросѣа (чл. 885 и 886). – в. просто удружење.

Удруѣарски ѣослови – друштвени, ортачки послови.

Удруѣарски улоѣ (чл. 888); ортачки део или улог (§ 729 и 736); l'apport; der Antheil.

Удружник (чл. 424); ортак, socius; l'associé; der Gesellschafter.

Удужити се (чл. 400 б.); задужити се.

УЖИВАЊЕ (чл. 156); уживање (§ 374); ususfructus; l'usufruit; der Niessbrauch.

УЗАЈАМНИ УГОВОР (чл. 920); двострани уговор; le contrat synallagmatique ou bilatéral; zweiseitig verbindlicher Vertrag.

Узајмица радње – (чл. 341) – бива: кад ко позове радника или више њих да му у каквој радњи (орању, копању, жетви итд.) помогну с тим, да ће и он њима радњом помоћи кад им требало буде. – *Моба* је то исто (чл. 345).

УЗГРЕДИЦА – в. узредна ствар.

УЗГРЕДНИ УГЛАВАК (чл. 518); споредни споразум у уговору или клаузула; la clause; die Nebenbestimmung.

Узималац ствари у најам (чл. 877). – в. закупник.

УЗИМАЛАЦ У НАРУЧ (чл. 876); послугопримац; l'emprunteur; der Entlehner.

Узималац рукогаћа (чл. 875); зајмопримац (**УЗАЈМИЛАЦ**) или дужник (§ 596); l'emprunteur ou le débiteur; der Schuldner.

УПИС засиаве; упис интабулације (хипотеке); l'inscription; die Intabulation oder die Einverleibung in die öffentlichen Bücher.

Урег (чл. 722); надлежништво.

УРЕДБЕНИ ЗАКОНИ (чл. 775); диспозитивни закони (§ 13); les lois dispositives; die Dispositivgesetze.

Уречена њеџоба или ѓлоба (чл. 936); **УГОВОРНА КАЗНА**; stipulatio; poenae; la clause pénale; die Conventionalstrafe.

УСЛОВ (чл. 939); услов; condition; la conditio; die Bedingung.

Устуј (чл. 618); **УСТУПЉЕЊЕ**; cessio; la cession; die Abtretung eines Rechtes.

УСТУПИТЕЉ (чл. 903); le cédant; der Ueberträger (Cedent). – в. § 867.

Уцјен, на уцјен (чл. 880); одсеком.

Хранилац (чл. 378); **ЧУВАР** оставе (§ 572); le dépositaire; der Verwahrer).

ШТЕТНИК (чл. 572); штеточинац, штеточиња.

Штићеник (чл. 673); **СТАРАНИК** (тј. лице које стоји под старатељством).

Аранђеловдан, 1888. год.
Београд